

Duiken naar de blauwe parel – Hommage aan Rob Leopold

Johan Heirman

“Das Leben ohne Phlox ist ein Irrtum”. Dit citaat van Karl Foerster had Rob Leopold onmiddellijk bij de hand toen ik hem eens vertelde over mijn voorliefde voor deze planten. Rob was een groot bewonderaar van Foerster; niet voor niets werd het boek ‘Blauwe Bloemen’ aan hem opgedragen. Robs belezenheid was weergaloos. Hoe voor de vuist weg lange passages, niet enkel van Nederlandse schrijvers en dichters, maar ook van Rilke, Schiller, Novalis, Spinoza, Goethe en Blake kon citeren. Niet zo maar citaten, maar teksten vol betekenis, die hij zelf had gelezen én begrepen.

Rob had een passie voor woorden die bij andere mensen als pedanterie zou zijn overgekomen, maar die bij hem samen ging met een bijna kinderlijk ontwapenend enthousiasme voor mensen en dingen. En toch, op zijn achttiende al dichtte hij: ‘Het spreken gaat al zachter/het zwijgen tegemoet’. Rob was zich zeer sterk bewust van de gespletenheid tussen binnen- en buitenwereld en van de wanhoop die wordt veroorzaakt door de eraan inherente onttovering van de natuur. Zijn verlangen naar schoonheid werd gekleurd door het besef van haar vergankelijkheid. Het pogen deze romantische dichotomie te overstijgen was misschien wel het centrale thema van zijn intellectuele odyssee. Rob koppelde een diep besef van het precaire, zelfs afgrondelijke karakter van de condition humaine aan ‘gedragen worden in overgave’. Zoals hij schreef in ‘*Blauwe Bloemen*’:

‘Er is geen vlucht dan de vlucht naar voren, dieper het leven in’.

Dit maakte hem een gevoelig man, een dichter, een filosoof. Met de gave om het beste in mensen naar boven te halen. Toen hij met *Cruydt-hoeck* begon, om wilde planten beschikbaar te stellen zodat ze niet uit de natuur moesten gehaald worden, ging het hem, meer nog dan om de planten om mensen. Hij geloofde dat ontplooiing van innerlijke kwaliteit een tegengewicht kan vormen voor onze vervreemding van de buitenwereld, en zo een vernieuwde vrije communicatie tussen binnen- en buitenwereld op gang kan brengen. In het streven van *Oase*, natuur in de tuin binnen te brengen door het bij elkaar brengen van de juiste mensen, zag hij een mogelijkheid tot synthese.

Een van de geliefde themata van Rob was, in navolging van Spinoza, de verwevenheid van ‘*natura naturans*’ (de goddelijke en mysterieuze scheppende natuur) en ‘*natura naturata*’ (de door de mens voor zijn eigen noden herschapen, gedomesticeerde, getemde natuur).

Voor Spinoza bestond er tussen natuur en cultuur geen dichotomie en was alles God en alles natuur. ‘*Natura naturans*’ en ‘*Natura naturata*’ betekenden voor hem niets anders dan het dualisme van activiteit en passiviteit binnen één goddelijke entiteit. Zoals zovelen in *Oase* voelde Rob zich zeer thuis in deze visie op de werkelijkheid, maar meer dan de meeste anderen zocht hij naar manieren om dit te verwoorden. Dat het soms kon lijken alsof hij niet uit zijn gedachten geraakte had alles te maken met het intrinsiek paradoxale, onvatbare en chaotische van de werkelijkheid. Als je het onzegbare probeert te zeggen moet je wel verward lijken, zoals de grote Lao-Tse zelf, die Rob zeer bewonderde. ‘Iets van het Tao heeft ieder wel in zich’, schreef Rob in ‘*Blauwe Bloemen*’.

De metafysische inspiratie was in zijn hele doen en laten zichtbaar, zonder al te nadrukkelijk te worden. Rob dwong de mensen niet, maar inspireerde, hij was een bezieler. Het is opvallend hoeveel

van zijn ideeën blijven terugkomen in het tijdschrift *Oase*. Ik ben er van overtuigd dat nog niet alles tot ons is doorgedrongen. Hij zal ons blijven inspireren. Een ander geliefd woord van Rob was ‘scala’: *‘Het Oase-netwerk als een vitaal, samenhangend, maar open spectrum van mogelijkheden tussen natuur, ambacht en kunst, waarin plaats is voor alles, zonder overdrijving’ (Oasegids, p. 218)*. Het ging hem in de eerste plaats om vrijheid van ontplooiing, voor plant, dier en mens. Hierdoor, zo betoogde hij, ontstaat vanzelf een grote differentiatie en een spontane, vrije samenhang.

Het gedicht *‘Het Kranskarwei’* drukt wellicht het beste uit wat *Oase* voor Rob betekende, daarom kan ik er hier niet aan voorbij gaan. De kinderlijke blik, de innerlijke openheid voor het onverwachte, verwondering, spontaneïteit: allemaal zijn ze tegengif tegen stilstand en verstarring. En spontane vegetatiepatronen zijn tegelijk spiegelbeelden van de rijk geschakeerde innerlijke ruimte:

“Tuinieren is een vorm van concentreren
een vorm van in de diepte engageren,
waarna je blik zich weer vanzelf ontspant,
en zich verwijdt tot het omliggend land”.

De mens is volgens Rob puur natuur, maar slechts ‘zolang hij levend meeschept aan cultuur, en niet de navelstreng verbreekt met onderstromen waaruit ideeën vrij tot uiting komen’. Want “Natuurlijk zijn is: vrij in samenhang”.

De natuur was voor hem een heel belangrijke, zo niet dé belangrijkste inspiratiebron. Maar natuur was voor hem niet alleen dat vreemde, andere leven buiten ons. Ook het blauwe gewelf van de menselijke ziel was voor hem natuur. Hoe kan ik dan ook deze hommage beter afsluiten dan met de eigen beschrijving van Rob in *“Blauwe Bloemen”*: van ‘dat continuum in ons, dat per definitie aan alle specifieke invulling ontglipt’: “Geen droefenis, geen heldere conclusie, geen interpretatie omtrent onszelf of omtrent het leven, die binnen dat continuum niet allengs wegs melt in wijder verwevenheid. Slechts blauwe ruimte rest...”

(overgenomen uit het feestschrift t.g.v. de uitreiking van de Heimans en Thijsse prijs 2006 aan Stichting Oase). Uitgave van de Heimans en Thijsse Stichting.